

Biuletenio tematika ir tema

Švietimo sistema ir politika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Šeimų socialinio, ekonominio ir kultūrinio kapitalo įtaka mokinių ugdymuisi ir pasiekimams

Esminiai žodžiai

Socialinis, ekonominis ir kultūrinis (SEK) kapitalas, socialinis ekonominis statusas (SES), mokinių pasiekimai, socialinė atskirtis, švietimo nelygybė, Prancūzija, Suomija, Jungtinė Karalystė

Serija ir registracijos numeris

Z-2026-2 ir Z-2026-3

Leidimo data

2026-05-20

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

Analitinė apžvalga Kita

Šaltiniai: kategorijos

- Teisės aktai Politinė komunikacija
 Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
 Žiniasklaidos turinys Socialinių tinklų turinys
 Statistiniai duomenys Mokslo darbai
 Metainformaciniai produktai
 Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2009 01 01 -
2026 02 23

Šaltiniai: kalbos

- Lietuvių k. Lenkų k.
 Anglų k. Kitos ES kalbos
 Rusų k. Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2026). *Šeimų socialinio, ekonominio ir kultūrinio kapitalo įtaka mokinių ugdymuisi ir pasiekimams* (Z-2026-2 ir Z-2026-3). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šioje apžvalgoje aptariama:

- tėvų socialinio, ekonominio ir kultūrinio kapitalo įtaka vaikų akademiniam pasiekimams;
- švietimo nelygybės apraiškos Lietuvoje;
- švietimo atskirties mažinimo priemonės;
- Prancūzijos, Suomijos ir Jungtinės Karalystės patirtys.

1. Įžanga

Švietimas paprastai laikomas viena svarbiausių socialinio mobilumo priemonių, suteikiančių vaikams galimybę siekti geresnės ateities nepriklausomai nuo jų kilmės, gyvenamosios vietos ar materialinės padėties. Tačiau iš tiesų mokinių ugdymosi aplinkybės nėra vienodos – vaikai į mokyklą ateina turėdami skirtingas patirtis, išteklius, tėvų palaikymą, taip pat skiriasi jų galimybės naudotis papildoma pagalba. Dėl to mokykla gali tapti ne tik ugdymo įstaiga, bet ir vieta, kurioje itin išryškėja socialiniai skirtumai.

Nustatyta, kad mokinių pasiekimams didelę reikšmę turi šeimos socialinis, ekonominis ir kultūrinis kapitalas. Tėvų išsilavinimas, profesija, statusas, pajamos, namų aplinka, požiūris į ugdymą ir įsitraukimas

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina.
Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / Z / 2026-05-20 / Psl. 1 iš 21
© Nacionalinė biblioteka, 2026 / Слава Україні!

į vaiko mokymosi procesą gali lemti, kokias sąlygas jis turi lavėti ir siekti aukštesnių rezultatų. Tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai PISA ir TIMSS rodo, kad aukštesnį socialinį, ekonominį ir kultūrinį statusą turinčių šeimų vaikai mokydami dažniau pasiekia geresnių rezultatų, o mažiau palankioje aplinkoje augantys mokiniai neretai patiria sunkumų.

Švietimo nelygybė – aktuali problema, nes nevienodos ugdymosi galimybės gali turėti ilgalaikių pasekmių žmogaus gyvenimui – gali lemti mokyklos pasirinkimą, mokymosi ir egzaminų rezultatus, studijų kryptį, profesines perspektyvas bei būsimą ekonominę padėtį. Todėl svarbu analizuoti ne tik mokinių pastangas ar gebėjimus, bet ir platesnį kontekstą – skirtingas pradines sąlygas vaikams mokytis, tobulėti ir siekti aukštesnių tikslų.

Siekiant mažinti švietimo atskirtį, svarbu atsižvelgti į įvairių veiksnių visumą: moksleivių šeiminės aplinkybės, gyvenamąją vietą, mokyklų išteklius, prieinamą švietimo pagalbą ir įtraukiojo ugdymo situaciją. Vien formalus ugdymo prieinamumas neužtikrina mokiniams lygių galimybių, jei jie mokosi skirtingomis sąlygomis, nesulaukia papildomos pagalbos ar namiškių palaikymo. Todėl nelygybės švietimo įstaigose mažinimas reikalauja nuoseklių sprendimų, kurie padėtų visiems vaikams siekti geresnių rezultatų nepriklausomai nuo jų socialinės, ekonominės ar kultūrinės aplinkos.

Apžvalgoje vartojamos dviejų tarpusavyje susijusių sąvokų santrumpos SES ir SEK. SES reiškia socialinį ekonominį statusą ir dažniau vartojamas tarptautinėje literatūroje kaip angliško termino *socio-economic status* trumpinys. Ši sąvoka paprastai apibūdina asmens ar šeimos padėtį pagal pajamas, išsilavinimą ir profesiją. SEK kapitalas – socialinis, ekonominis ir kultūrinis kontekstas – yra platesnė sąvoka, apimanti ne tik materialinę ir socialinę šeimos padėtį, bet ir kultūrinius išteklius, pavyzdžiui, knygas namuose, kalbinę aplinką, šeimos požiūrį į mokslą, ugdymo įpročius ir kultūrinį kapitalą.

Darbe aptariama, kaip SEK kapitalas veikia mokinių pasiekimus ir ugdymosi galimybes, kokios nelygybės formos ryškėja Lietuvos švietimo sistemoje, kaip švietimo atskirties mažinimo kontekste vertinamos pastaruoju metu daug dėmesio sulaukiančios iniciatyvos, taip pat fragmentiškai apžvelgiamos Prancūzijos, Suomijos ir Jungtinės Karalystės šioje srityje taikomos praktikos.

2. Tėvų SEK kapitalo įtaka mokinių pasiekimams

Viešajame diskurse pabrėžiama, kad mokymosi pasiekimus lemia ne tik mokykla, švietimo sistema ar paties vaiko pastangos, bet ir tėvų socialinės, ekonominės bei kultūrinės galimybės. Tai atskleidžia įvairūs šaltiniai, tarp kurių ir tarptautiniai tyrimai PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) ir TIMSS (angl. *Trends in International Mathematics and Science Study*), rodantys, kad **aukštesnį SEK kapitalą turinčių šeimų atžalos dažniausiai pasiekia geresnių mokymosi rezultatų.**

Penkiolikmečių skaitymo, matematinį ir gamtamokslinį raštingumą bei gebėjimą taikyti žinias praktikoje vertinančio tyrimo PISA 2022-ųjų duomenimis, palankioje socialinėje, ekonominėje ir kultūrinėje aplinkoje gyvenančių mokinių matematikos rezultatai gerokai lenkia bendraamžių, augančių mažiau palankiomis sąlygomis. Lietuvoje skirtumas tarp šių grupių siekė 92 taškus ir buvo artimas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) šalių vidurkiui. Tyrimo ataskaitoje konstatuojama, kad 2012–2022 m. laikotarpiu matematinio raštingumo pasiekimų atotrūkis tarp palankioje ir nepalankioje SEK aplinkoje gyvenančių mokinių išliko stabilus tiek Lietuvoje, tiek vidutiniškai EBPO šalyse. Taip pat nurodoma, kad SEK statusas 2022 m. galėjo paaiškinti 17 proc. Lietuvos mokinių matematikos pasiekimų skirtumų, kai EBPO šalių vidurkis siekė 15 proc. Šie duomenys patvirtina, kad socialinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka yra svarbus mokinių matematikos pasiekimus lemiantis veiksnys.¹

Kelių ketvirtos ir aštuntos klasės mokinių matematikos ir gamtos mokslų pasiekimų tyrimo TIMSS ciklų duomenų analizė taip pat parodė nuoseklią sąsają tarp namų socialinio ekonominio konteksto ir ketvirtokų pasiekimų matematikos bei gamtos mokslų srityse. Tyrimas atskleidė, kad kuo **aukštesnis tėvų ar globėjų išsilavinimas, tuo geresni ir mokinių rezultatai**. Nors šis ryšys tyrime įvardijamas kaip silpnas, jis buvo teigiamas visais nagrinėtais ciklais (2011, 2015 ir 2019 m.), o su kiekviena nauja mokinių karta jis stiprėjo. Taip pat pastebėta, kad mamos išsilavinimo ryšys su mokinio pasiekimais buvo stipresnis nei tėčio tiek matematikos, tiek gamtos mokslų atveju.²

Reikšmingos tendencijos išryškėjo ir analizuojant ketvirtokų mokymosi rezultatų ir jų tėvų ar globėjų pagrindinio darbo sąsają. **Geresniais pasiekimais pasižymėjo mokiniai, kurių tėvai dirbo aukštesnės kvalifikacijos reikalaujančiose pareigose** – buvo vadovai, aukšto rango valdininkai, profesionalai ar specialistai, technikos specialistai arba specialisto padėjėjai. Prasčiausiai pasirodė mokiniai, kurių tėvai dirbo nekvalifikuotus darbus, buvo darbininkai arba niekada nedirbo apmokamo darbo. Tai leidžia daryti prielaidą, kad ne tik formalus išsilavinimas, bet ir tėvų profesinė padėtis bei darbo pobūdis yra susiję su palankesnėmis mokymosi sąlygomis ir geresniais vaikų akademiniais rezultatais.³

Pažymėtina, kad SEK terpė apima daugiau faktorių nei moksleivio tėvų išsilavinimas ir karjera, reikšminga ir aplinka, kurioje jis auga bei mokosi. Kitaip tariant, šeimos SEK kapitalas daro poveikį vaikui per ugdymosi resursus ir kasdienes įpročius – svarbu, koks moksleivio artimųjų vertybinis požiūris į kalbos kultūrą, skaitymą ir mokymąsi, taip pat, ar vaikas turi ramią vietą mokytis, ar sulaukia reikiamos pagalbos, ar yra skatinamas siekti daugiau. Taigi, įvairių šeimų atžalos į mokyklą ateina turėdamos nevienodą pasirengimą ir paprastai tie skirtumai vėliau dar labiau išryškėja.

¹ PISA 2022 šalies apžvalga. (2023). Prieiga per internetą: https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2025/04/PISA-2022_salies-apzvalga_Country-note2.pdf

² TIMSS tyrimo antrinė duomenų analizė: mokinių, jų tėvų ir mokytojų nuostatų ir lūkesčių kaita ir ryšys su mokinių pasiekimais. (2022).

Prieiga per internetą: https://www.nsa.smsm.lt/projektai/wp-content/uploads/2022/09/V2_4_Galutine_Antrines_analizes_ataskaita_2022_09_09.pdf

³ Ten pat.

Valstybės kontrolės 2020 metų rudenį pristatyta audito ataskaita „Ar pokyčiai švietime lemia geresnius mokinių pasiekimus“⁴ taip pat patvirtina, kad Lietuvoje socialinė, ekonominė ir kultūrinė aplinka daro didelę įtaką mokinių pasiekimams. Audito išvadose pažymima, kad, **nuo 2006 m. Lietuvai dalyvaujant PISA tyrimuose, pasiekimų atotrūkis tarp palankioje ir nepalankioje SEK aplinkoje augančių mokinių išliko statistiškai reikšmingai nepakitęs ir siekė apie 100 taškų.** 2018 m. PISA tyrimas atskleidė, kad mūsų šalyje (kaip ir daugumoje ES valstybių) moksleivių pasiekimus reikšmingai lemia jų SEK aplinka. Visose tyrimo dalyvavusiose šalyse aukštesnį SEK statusą turintys vaikai pasiekė geresnių mokymosi rezultatų. Vertinant skaitymo pasiekimų skirtumus tarp aukščiausio ir žemiausio socialinio bei ekonominio indekso ketvirčių, Lietuva užėmė 19 vietą iš 28 valstybių, Estija buvo pirmoje vietoje, o Latvija – septintoje vietoje.

Valstybės kontrolės teigimu, Pasaulio banko atlikta 2018 m. PISA tyrimo rezultatų analizė taip pat parodė, kad Lietuvoje mokinių pasiekimų netolygumams didžiausią įtaką daro SEK aplinka, lemianti 98 taškų skirtumą. Be to, reikšmingi buvo gyvenamosios vietos ir mokyklos tipo veiksniai – atotrūkis tarp miesto ir kaimo siekė 62 taškus, o tarp privačių ir valstybinių švietimo įstaigų – 83 taškus. Palyginti, Latvijoje penkiolikmečių pasiekimų skirtumas buvo mažesnis – SEK aplinka lėmė 68 taškų, o gyvenamosios vietos – 38 taškų atotrūkį. Jei **pagal PISA skalę 30–40 taškų atitinka maždaug vienerius mokymosi metus, galima teigti, kad Lietuvoje moksleivių pasiekimų skirtumas dėl SEK sąlygų prilygo apytiksliai 2–3 mokslo metams.**⁵

Audito ataskaitoje akcentuojama, kad TIMSS tyrimai taip pat patvirtino, jog mokinių pasiekimus reikšmingai veikia jų šeimos socialinė ir ekonominė padėtis. 1995–2015 m. laikotarpiu Lietuvos mokiniai matematikos ir gamtos mokslų srityse padarė atitinkamai apie 40 ir 58 taškų pažangą. Tačiau aukštos ir žemos socialinės ekonominės padėties mokinių matematikos rezultatų atotrūkis per dvidešimt metų iš esmės nepakito. Tai rodo, kad bendras mokinių pasiekimų gerėjimas nebūtinai reiškia mažėjančią ugdymo nelygybę. Atsižvelgdami į šias tendencijas, TIMSS tyrėjai pabrėžė būtinybę gerinti visų mokinių akademinis rezultatus, tačiau kartu akcentavo, kad, siekiant sumažinti esamą atotrūkį, vaikų iš nepalankaus SEK konteksto pasiekimai turėtų būti gerinami sparčiau.

Svarbu pažymėti, kad **ne visų mokinių pasiekimai tiesiogiai priklauso nuo socialinio, ekonominio ir kultūrinio statuso.** Jau minėto PISA 2022 m. tyrimo duomenimis, Lietuvoje ir kitose EBPO šalyse **apie 10 proc. mokinių iš nepalankios SEK aplinkos sugebėjo patekti į aukščiausių matematinio raštingumo rezultatų ketvirtį.** Tokie mokiniai laikomi akademiškai atspariais, nes pasiekia labai gerų rezultatų nepaisant prastų socialinių ir ekonominių sąlygų. Tai reiškia, kad svarbų vaidmenį mokantis atlieka ne tik šeimos SEK kapitalas, bet ir asmeninės mokinio savybės, motyvacija, pastangos bei mokyklos teikiama pagalba.⁶

⁴ Valstybės kontrolė. (2020 m. rugsėjo 14 d.). Ar pokyčiai švietime lemia geresnius mokinių pasiekimus. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23933/ar-pokyčiai-svietime-lemia-geresnius-mokiniu-pasiekimus>

⁵ Ten pat.

⁶ Žr. 1 šaltinį.

Tarptautiniai tyrimai rodo nuoseklų ryšį tarp vaiko mokymosi pasiekimų ir jo socialinio, ekonominio bei kultūrinio konteksto. Aukštesnio SEK statuso šeimų atžalos dažniau pasiekia gerų rezultatų nei prastesnėmis sąlygomis augantys vaikai, o atotrūkis tarp jų pasiekimų Lietuvoje išlieka reikšmingas ir ilgalaikis. Tėvų išsilavinimas, profesija, namų aplinka ir kasdieniai ugdymą palaikantys įpročiai – svarbios prielaidos vaikų akademinėi sėkmei, tiesa, nustatyta, kad socialinė terpė nėra lemiamas veiksnys, nes dalis mokinių pasiekia aukštų rezultatų nepaisant nepalankių sąlygų.

3. Nelygių ugdymosi galimybių apraiškos Lietuvoje

Mokykla paprastai siejama su lygių galimybių užtikrinimu visiems auklėtiniams, tačiau neretai keliama mintis, kad ji kaip tik gali prisidėti prie socialinės atskirties didinimo. Jei švietimo sistema nepajėgia sumažinti skirtumų, susidarančių dėl šeimų socialinio, kultūrinio ir ekonominio kapitalo, šie netolygumai gali paveikti mokinių ugdymosi potencialą, pasiekimus ir tolimesnį gyvenimo kelią. Taigi, **mokykla gali tapti erdve, kurioje socialiniai skirtumai ne tik išryškėja, bet ir gali būti toliau auginami.**

Mūsų šalyje vaikų galimybes siekti aukštesnio išsilavinimo vis dar nemenkai lemia gyvenamoji vieta.

Lietuvos mokinių pasiekimai miestuose ir regionuose akivaizdžiai skiriasi. Didmiesčiuose gyvenantys mokiniai dažniau tęsia mokslą po pagrindinės mokyklos, geriau išlaiko egzaminus ir lengviau įstoja į universitetus, o jaunuoliai iš kaimų bei mažesnių miestelių paprastai pasirenka profesinį mokymą arba apskritai anksčiau pasitraukia iš bendrojo ugdymo sistemos. Tokius skirtumus lemia ne vien pačių mokinių gabumai, bet ir platesnės galimybės miestuose – stipresnės ugdymo įstaigos, daugiau kvalifikuotų mokytojų, didesnė motyvacija, palankesnė socialinė aplinka ir geresnės sąlygos pasiruošti papildomai. Kaimiškose vietovėse mažos mokyklos neretai disponuoja ribotais ištekliais, jų auklėtiniai stokoja motyvacijos siekti geresnių akademinų rezultatų, todėl atotrūkis tarp miesto ir kaimo mokinių pasiekimų išlieka didelis.⁷

Kad mokinių pasiekimai Lietuvos regionuose netolygūs, rodo ir PISA tyrimo rezultatai. 2022 m. tyrimas atskleidžia aiškius matematinio raštingumo skirtumus pagal gyvenamąją vietovę. Geriausių rezultatų pasiekė mokiniai iš didžiųjų miestų ir Vilniaus – jų vidurkiai viršijo šalies vidurkį (atitinkamai 514 ir 489 taškai; Lietuvos vidurkis – 472). Miestų ir miestelių gyventojų rezultatai buvo šiek tiek žemesni už vidurkį (466 ir 462 taškai). Prasčiausiai sekėsi penkiolikmečiams iš mažų gyvenviečių – jie tesurinko 430 taškų. Taigi, kuo didesnė gyvenamoji vietovė, tuo aukštesni mokinių pasiekimai, o didžiausias atotrūkis matomas tarp mažų vietovių ir didmiesčių bei sostinės mokinių.⁸

Lietuvos viešojoje erdvėje vis dar įvardijama, kad bendrojo ugdymo mokyklos šalyje skiriasi prestižu, teikiamo ugdymo kokybe, turimais ištekliais ir ugdytinių socialine sudėtimi, todėl

ugdymo galimybės tarp skirtingų mokinių grupių išlieka netolygios. Vaiko patekimas į konkrečią mokyklą

⁷ Lėka, A. (2024 m. vasario 19 d.). Mokykla – kiekvienam. Tačiau ar kiekvienam kokybiška? Prieiga per internetą:

<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/mokykla-kiekvienam-taciau-ar-kiekvienam-kokybiska-1161266>

⁸ Nacionalinė švietimo agentūra. (2025). Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA 2022. Ataskaita. Prieiga per internetą:

https://sssm.lv.lt/public/canonical/1753091535/6876/Tarptautinio%20penkiolikme%C4%8Di%C5%B3%20tyrimo%20PISA%202022%20ATASKAITA_2025-07-21.pdf

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

dažnai priklauso ne vien nuo jo individualių gebėjimų ar geografinio atstumo iki ugdymo įstaigos, bet ir nuo šeimos SEK kapitalo. Ši nelygybė ypač išryškėja lyginant didmiesčių ir atokesnių regionų bei kaimų gyventojų situaciją. Pastarosiose vietovėse reziduojantys vaikai neretai neturi realios galimybės pasirinkti mokyklą, nes ugdymo paslaugų tinklas jose yra ribotas, o mokymosi alternatyvas mažina didesni atstumai, susisiekimo problemos,⁹ menkas šeimos biudžetas ir pan.

Savo ruožtu **didmiesčių gyventojai dažniau gali rinktis iš platesnio ugdymo įstaigų rato atsižvelgdami į jų rezultatus, programų spektrą, neformaliojo ugdymo pasiūlą, propaguojamas vertybes, socialinę aplinką ir kitus aspektus.** Be to, aukštesnio SES šeimos miestuose gali svarstyti pasirinkimą tarp valstybinių ir privačių ugdymo įstaigų. Pastebima, kad tėvai, sukaukę didesnį SEK kapitalą, yra labiau linkę leisti savo atžalas į privačias mokyklas, nes mano, kad jose geresnė ugdymo kokybė, pasiekiami aukštesnių rezultatų, mažesnės klasės ir dėl to kiekvienam vaikui skiriama daugiau dėmesio.¹⁰ Šiuo atžvilgiu mokyklos pasirinkimas priklauso ne tik nuo vaiko poreikių ar gebėjimų, bet ir atspindi visuomenėje nusistovėjusią socialinę nelygybę bei struktūrines problemas, kurios lemia nevienodas ugdymo sąlygas.

Nelygybė švietimo srityje gali išryškėti ir per mokamas papildomas paslaugas, kurios prieinamos ne visoms šeimoms. Nors papildomos pamokos daugeliui mokinių padeda geriau suprasti mokomąją medžiagą, pasiruošti egzaminams ir siekti aukštesnių rezultatų, jos kartu atskleidžia ir tam tikras švietimo sistemos problemas. Jei moksleiviui nepakanka mokytojo aiškinimo ir konsultacijų mokykloje, korepetitoriaus pagalba tampa ne pasirinkimu, o būtinybe siekiant geresnių balų. Tačiau tokia pagalba yra mokama ir dažnai brangi, todėl ne visos šeimos gali ją sau leisti.¹¹

Panaši situacija ir kalbant apie neformalųjį ugdymą. Popamokinė veikla Lietuvoje tėvams ar globėjams dažnai atsieina brangiai, nes kainuoja ne tik patys būreliai, bet ir apranga, inventoriūs, dalyvavimas konkursuose, kelionės ir pan. Dėl to visavertis vaikų užimtumas ir papildomas ugdymas labiau prieinamas pasiturintiems šeimoms, o mažesnes pajamas gaunantiems tėvams tenka riboti vaikų pasirinkimus arba visai atsisakyti kai kurių veiklų.¹²

2022 m. SEB banko užsakymu atlikto tyrimo duomenimis, 50 proc. tėvų savo vaikus leido į vieną mokamą būrelį, 25 proc. – į du, 7 proc. – į tris, o beveik 20 proc. nurodė, kad mokamų būrelių savo vaikams apskritai neįperka.¹³

⁹ Plikūnė, D. (2025 m. vasario 15 d.). Įdomus fenomenas Lietuvoje: tėvai savo vaikus nori vesti tik į elitines mokyklas – bet ką apie tai sako tyrimai. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/education/idomus-fenomenas-lietuvoje-tevai-savo-vaikus-nori-vesti-tik-i-ELITINES-mokyklas-bet-ka-apie-tai-sako-tyrimai-120085649>

¹⁰ Beresnevičiūtė, A. (2024 m. sausio 6 d.). Didėjantį privačių mokyklų populiarumą vieni vertina pozityviai, kiti – sunerimę: „Pasekmės ateityje bus skaudžios“. Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/didejanti-privaciu-mokyklu-populiaruma-vieni-vertina-pozityviai-kiti-sunerime-pasekmes-ateityje-bus-skaudzios-n1281207>

¹¹ Murauskaitė, A. (2021 m. gruodžio 7 d.). Švietimo užkulisiai: korepetitorių paklausa auga lyg ant mielių, o privati legendinio mokytojo pamoka gali atsieiti ir 50 eurų. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1552803/svietimo-uzkulisiai-korepetitoriu-paklausa-auga-lyg-ant-mieliu-o-privati-legendinio-mokytojo-pamoka-gali-atsieiti-ir-50-euru?srltid=AfmBOOpLFcTgTyrzvOnRlfgtt9-YVjN82HBWSYUZGGiloeIEtF0bcOnl>

¹² Jankienė, G. (2020 m. rugsėjo 26 d.). Popamokinė veikla tuština tėvų kišenes – trijų vaikų mama per mėnesį vien tam pakloja apie 500 eurų. Prieiga per internetą: https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1235059/popamokine-veikla-tustina-tevu-kisenes-triju-vaiku-mama-per-menesi-vien-tam-pakloja-apie-500-euru?srltid=AfmBOOqbqIL5U-LF4luq9PhaoC6iXXwcfEIl3xlja6qYbDA91g_8Bv1m

¹³ Suskaičiavo, kiek Lietuvoje kainuoja užauginti vaikai: suma gali pasirodyti neįtikėtina. (2022 m. rugsėjo 23 d.). Prieiga per internetą: https://www.lrytas.lt/verslas/mano-pinigai/2022/09/23/news/suskaiciavo-kiek-lietuvoje-kainuoja-uzauginti-vaika-suma-gali-pasirodyti-neitiktina-24664348#google_vignette

Reikšmingą įtaką vaiko pasiekimams daro ne tik ekonominė tėvų padėtis, bet ir fizinė aplinka, artimųjų požiūris į ugdymą bei įsitraukimas į atžalos lavinimosi procesą. Nors turimi daiktai patys savaime motyvacijos mokytis dažniausiai nekuria, jie atspindi vaiko namų aplinką ir šeimos galimybes. Kai namuose yra knygų, kompiuteris, internetas ir kitų ugdymuisi naudingų priemonių, taip pat rami vieta mokytis, vaikui lengviau skaityti, mokytis, domėtis naujais dalykais ir formuoti mokymosi įpročius. Tokie ištekliai rodo, kad tėvai gali daugiau investuoti į vaiko ugdymą, pavyzdžiui, skirti lėšų knygoms, būreliams ar kitoms lavinimo veikloms, taip pat atspindi šeimos vertybes – jei namuose skatinama skaityti, mokytis ir tobulėti, vaikas dažniau perima tokį požiūrį. Dėl to stiprėja jo motyvacija mokytis, auga pasitikėjimas savimi ir noras siekti geresnių rezultatų.¹⁴ Ir atvirkščiai, **vaikai iš skurdžių šeimų dažnai ne tik stokoja materialinių išteklių, bet ir susiduria su socialine stigmatizacija** – jiems primetamos išankstinės nuostatos, o jų šeimos statusas gali lemti neigiamą bendraamžių, kaimynų ar net mokytojų požiūrį. Tai dar labiau didina socialinę atskirtį, verčia vaikus jaustis nepageidaujamais mokykloje ar bendruomenėje, riboja jų bendravimo galimybes ir socialinių įgūdžių raidą.¹⁵

Moksleivio motyvaciją ir pasitikėjimą savimi ugdo ir sveikas tėvų įsitraukimas į švietimo procesą.

Jei jie domisi vaiko mokslais, aptaria jo pasiekimus ir iškylančius sunkumus, padeda planuoti laiką, skatina atsakingai atlikti užduotis ir bendradarbiauja su mokytojais, vaikas jaučia palaikymą ir saugumą, mato aiškesnį mokymosi tikslą. Tokia parama padeda formuoti teigiamą požiūrį į mokslą, ugdo atsakomybės jausmą ir stiprina vaiko tikėjimą savo gebėjimais. Čia svarbu paminėti, kad aukštas SES nebūtinai reiškia, kad vaikas sulauks daugiau tėvų pagalbos, dėmesio ir nuoširdaus susidomėjimo. **Tiek žemiausiame, tiek aukščiausiame visuomenės sluoksniuose augantys vaikai dažnai patiria panašią problemą – emocinį apleistumą.** Pažymima, kad abiem atvejais tėvams neretai stinga laiko, dėmesio ir gebėjimo atliepti vaikų emocinius poreikius. Paprasčiau tariant, vieniems trukdo įvairūs išgyvenimo sunkumai, kitiems – pernelyg didelis įsitraukimas į darbą, keliones ar visuomenines veiklas. Dėl to vaikai gali jaustis vieniši, pavargę, nemotyvuoti, nors jų gyvenimo sąlygos išoriškai kardinaliai skiriasi.¹⁶

Būtent emocinio palaikymo, dėmesio ir saugaus ryšio trūkumas gali lemti, kad dalis moksleivių ima tolti nuo ugdymo proceso ir tampa vadinamaisiais „nepatogiais“, iš švietimo sistemos tarsi išstumiamais vaikais. Tokie mokiniai ne tik patiria mokymosi sunkumų, bet ir platesnio pobūdžio problemų: jiems trūksta motyvacijos, sunku laikytis taisyklių, pritaipyti tarp bendraamžių, išbūti pamokose ir pasitikėti savimi. Dalis tokių vaikų išgyvena patyčias, emocinę įtampą, nerimą ar agresiją, todėl mokykla jiems tampa nesaugia vieta, kurioje jie jaučiasi nesuprasti ir atstumti. Prie šių sunkumų dažnai prisideda

¹⁴ Jackevičius, M. (2015 m. rugsėjo 8 d.). Kokią įtaką vaiko rezultatams turi tėvų darbovietė ir net indaplovė. Prieiga per internetą: https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/32645/kokia-itaka-vaiko-rezultatams-turi-tevu-darboviete-ir-net-indaplove?srsId=AfmBOop1ff6v6TzMNpXdEnOGwj2vOL--OXEakJSp00nNcpl_s3tar_h1

¹⁵ Socialinė atskirtis ir vaikai. (2024 m. spalio 2 d.). Prieiga per internetą: <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/socialine-atskirtis-ir-vaikai-1194046>

¹⁶ Sabaliauskaitė, B. (2026 m. vasario 23 d.). Viešieji pinigai švietimo verslui: argumentai „už“ ir „prieš“. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/naujienos/lietuvoje/viesieji-pinigai-svietimo-verslui-argumentai-uz-ir-pries-120215388>

problemos šeimoje, priežiūros stoka, negatyvi aplinka, dėl kurios vaikai lengviau pasiduoda blogai įtakai, ima vengti mokyklos, pažeidinėti taisykles ir dar labiau tolsta nuo ugdymo proceso bei visuomenės.¹⁷

Nepalanki aplinka ir įvairūs stresoriai gali paveikti ne tik motyvaciją mokytis, bet ir gebėjimus siekti geresnių rezultatų. Neigiami aplinkos veiksniai gali sutrikdyti neurologinės, metabolinės ir imuninės sistemų veiklą, todėl nukenčia ne tik fizinė, bet ir emocinė, pažintinė, kalbinė raida bei bendrieji mokymosi gebėjimai. Dėl to vaiko vystymosi trajektorija gali sulėtėti arba išsikreipti. Tyrimai rodo, kad su SES siejami kalbos raidos skirtumai pradeda ryškėti jau apie aštuonioliktąjį gyvenimo mėnesį, o pagal trimečio vartojamų žodžių įvairovę galima prognozuoti jo skaitymo gebėjimus trečioje klasėje, kurie lems mokymosi sėkmę vyresnėse klasėse. Svarbu tai, kad šis veiksnys yra atpažįstamas ir įvertinamas, todėl laiku suteikta socialinė pagalba gali sumažinti jo neigiamą poveikį. Ne mažiau reikšmingi yra ir kiti stresą keliantys aplinkos veiksniai, tokie kaip saugumo ir stabilumo stoka šeimoje, dažnai taip pat susiję su nepalankia SES.¹⁸

Nustatyta, kad skirtingų socioekonominių lygių jaunuoliams aukštasis mokslas prieinamas nevienodai ir tai gali lemti atskirtį, kuri daliai jų tęstųsi visą gyvenimą. 2018 m. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (dabar Vyriausybės strateginės analizės centras STRATA) atliktas aukštojo mokslo prieinamumo vertinimas atskleidė ryškią socioekonominės kilmės įtaką mokinių mokymosi rezultatams ir tolesnėms studijų galimybėms. Tyrimo duomenimis, **mažas pajamas gaunančių šeimų mokiniai į aukštąsias mokyklas patekdavo gerokai rečiau nei kiti jų bendraamžiai.** Iš 8 klasę lankusių žemo SES mokinių aukštąjį mokslą vėliau pasiekė tik apie ketvirtadalis, o jų bendraamžių iš palankesnės socialinės ekonominės aplinkos – maždaug pusė.¹⁹

Ši nelygybė išryškėjo dar bendrojo ugdymo sistemoje – penkiolikmečiai žemo SES mokiniai pagal PISA tyrimo gamtamokslio raštingumo rezultatus nuo kitų atsiliko 46 taškais. Dalis šio atotrūkio buvo siejama ne tik su individualiomis moksleivių aplinkybėmis, bet ir su mokyklų skirtumais. Žemo SES mokiniai dažniau mokėsi įstaigose, kuriose didesnė socialiai pažeidžiamų mokinių koncentracija, labiau paplitęs probleminis elgesys, mažiau popamokinės veiklos galimybių ir menkesnė aukštesnę kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis. Tai rodo, kad švietimo sistema ne tik neatliepia visų mokinių poreikių vienodai, bet ir prisideda prie socialinės diferenciacijos. Be to, **net ir aukštąjį mokslą pasirinkę žemo SES asmenys dažniau stoja į kolegijas ar mažiau prestižines studijų kryptis, todėl jų pajamos po studijų išlieka mažesnės.** Vadinasi, socialinė nelygybė švietimo srityje nėra vien stojimo į aukštąjį mokslą problema – ji prasideda mokykloje ir turi ilgalaikių pasekmių žmogaus profesinei bei ekonominei trajektorijai.²⁰

¹⁷ Samoškaitė, E. (2025 m. gegužės 7 d.). „Sunkūs“ vaikai jaunimo mokyklose: čia viskas dzin, pasiūsti galime ir direktorių. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2545686/sunkus-vaikai-jaunimo-mokyklose-cia-viskas-dzin-pasiusti-galime-ir-direktoriu?srsId=AfmBOooP4G6XhJEfVZL3dVJPQgtakDO-YyqmZR4ReaVW9yo8rGVRX9WF>

¹⁸ Aplinkos įtaka vaiko vystymuisi: nuo to priklauso ir žodynas, ir akademiniai pasiekimai. (2022 m. birželio 13 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/tevamsvaikai/2022/06/13/news/aplinkos-itaka-vaiko-vystymuisi-nuo-to-priklauso-ir-zodynas-ir-akademiniai-pasiekimai-23630520>

¹⁹ Spurga, S. (2026 m. vasario 10 d.). Saulius Spurga. Nelygios galimybės švietime lemia viso gyvenimo atskirtį. Prieiga per internetą: https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/2835247/saulius-spurga-nelygios-galimybes-svietime-lemia-viso-gyvenimo-atskirti?srsId=AfmBOop9-V3S8Wn_IZWkd2-RwTJ3mvRFx0LoWh9ehxvN8yA3y8Uhtl0s

²⁰ Ten pat.

Švietimo nelygybė išryškėja kaip daugiasluoksnis procesas, apimantis ne tik mokyklos viduje vykstančio ugdymo skirtumus, bet ir platesnį socialinį kontekstą. Mokinių galimybės lavintis labai priklauso nuo gyvenamosios vietos, šeimos materialinių išteklių, kultūrinės aplinkos, tėvų įsitraukimo ir emocinio palaikymo. Dėl kompleksinio šių veiksnių poveikio vienu vaikų mokymosi kelias klostosi palankiau, kiti patiria daugiau apribojimų. Savo ruožtu mokykla gali ne tik atspindėti visuomenėje egzistuojančius skirtumus, bet ir prisidėti prie jų tęstinumo vėlesniuose gyvenimo etapuose.

4. Atskirties mažinimas mokyklose

Lietuvos švietimo sistemoje išlieka aktuali mokinių atskirties problema, susijusi su socialiniais, ekonominiais, geografiniais ir individualiais faktoriais. Nors siekiama užtikrinti, kad kokybiškas ugdymas būtų prieinamas visiems vaikams, iš tikrųjų skirtingų savivaldybių, mokyklų ir mokinių galimybės nėra vienodos. Šis aspektas ypač išryškėja kalbant apie regionų mokyklų infrastruktūrą, švietimo pagalbos prieinamumą ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių įtrauktį. Todėl atskirties mažinimas mokyklose tampa vienu svarbiausių švietimo politikos tikslų, kuriam įgyvendinti taikomos tokios priemonės kaip *Tūkstantmečio mokyklų* programa ir įtraukusis ugdymas. Jų veiksmingumas priklauso ne tiek nuo deklaruojamų tikslų, kiek nuo realių organizacinių, finansinių bei pedagoginių sąlygų.

Šiame kontekste reikšminga vieta tenka ***Tūkstantmečio mokyklų programai, įtrauktai tarp svarbiausių sisteminių priemonių, skirtų švietimo kokybės ir prieinamumo skirtumams tarp savivaldybių mažinti.*** *Tūkstantmečio mokyklos* koncepcija grindžiama siekiu kurti modernias ugdymo įstaigas, kurios mažintų atskirtį tarp miesto ir provincijos mokyklų. Projekto siekis – jame dalyvaujančias mokyklas aprūpinti šiuolaikine infrastruktūra, įrengti STEAM laboratorijas, stiprinti neformalųjį ugdymą, sudaryti geresnes sąlygas kokybiškam mokymuisi. Keliamas uždavinys sulygtinti galimybes visiems mokiniams, ypač gyvenantiems toliau nuo didžiųjų miestų ir ne visada galintiems naudotis pažangiomis mokymosi priemonėmis. Pabrėžiama, kad tokios mokyklos galėtų tapti regiono švietimo centrais, kuriais naudotųsi ir kitų aplinkinių ugdymo įstaigų mokiniai.²¹

Vienas svarbiausių šios koncepcijos aspektų – galimybė gerinti ugdymo kokybę regionuose ir mažinti švietimo netolygumus. Moderni įranga, stiprūs mokytojai ir platesnės neformaliojo ugdymo galimybės padėtų mokiniams siekti aukštesnių rezultatų ir ugdyti įvairesnius gebėjimus. Be to, tokios pažangios mokyklos skatintų mokinių susidomėjimą mokslu, technologijomis ir praktiniu jų taikymu. 2024 m.

²¹ Andrukaitytė, M. (2021 m. sausio 4 d.). Ambicinga „Tūkstantmečio“ gimnazijos idėja kelia aistras: valdžia pabrėžia galimybes, opozicija nuogąstauja dėl elitizmo. Prieiga per internetą: https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2021/01/04/news/ambicinga-tukstantmecio-gimnazijos-ideja-kelia-aistras-valdzia-pabrezia-galimybes-opozicija-nuogastauja-del-elitizmo-17762897#google_vignette

pradžioje pateiktais duomenimis, programoje dalyvauja 270 mokyklų iš 58 Lietuvos savivaldybių, investuota per 225 mln. eurų.^{22, 23}

Vis dėlto ši idėja kelia ir tam tikrų abejonių. Įžvelgiama rizika, kad, **sutelkus geriausius išteklius, mokytojus ir infrastruktūrą dalyje mokyklų, gali dar labiau išryškėti skirtumai tarp stipresnių ir silpnesnių ugdymo įstaigų.** Tokiu atveju dalis mokyklų liktų nuošalyje ir tai tik padidintų socialinę atskirtį. Todėl galima teigti, kad *Tūkstantmečio mokyklų* projektas turi nemažai potencialo, tačiau jo nauda priklausys nuo to, kaip tolygiai ir apgalvotai jis bus įgyvendinamas visoje švietimo sistemoje.

Kita svarbi atotrūkiu švietimo sistemoje mažinimo priemonė – **įtraukusis ugdymas**, kuris turi užtikrinti visų vaikų teisę mokytis kartu ir būti visaverte mokyklos bendruomenės dalimi. Toks ugdymas gali mažinti socialinę atskirtį, ugdyti pagarbą, toleranciją ir supratingumą kitam žmogui. Tinkamai organizuojamas įtraukusis ugdymas gali padėti vaikui jaustis priimtam, saugiam ir turėti lygias galimybes tobulėti.²⁴

Lietuvoje yra 10 306 vaikų su negalia, jie sudaro 2,95 proc. visų mokinių, tačiau bendrosiose klasėse mokosi tik dalis jų. Daug didesnę specialiųjų poreikių grupę sudaro vaikai su emocijų, elgesio ir kitais sutrikimais – net 30 926 mokiniai arba 10,5 proc. visų vaikų. Labai didelių ugdymosi poreikių turinčių mokinių bendrosiose klasėse 2024–2025 mokslo metais buvo tik 266, todėl matyti, kad vaikų su negalia įtrauktis vyksta lėtai, jie dažniau ugdomi specialiosiose ar lavinamosiose klasėse. Kai kurių specialistų teigimu, tai labiau integracija, o ne visavertė įtrauktis.²⁵

Įtraukiojo ugdymo organizavimas susijęs su daugybe iššūkių. Pvz., tikroji įtrauktis idėja praktikoje vis dar iškreipama. **Sąvokos „negalia“ ir „specialieji ugdymosi poreikiai“ dažnai painiojamos, todėl visuomenėje formuojasi klaidingas įspūdis.**²⁶ Dažnai tėvai baiminasi, kad jų vaikai nukentės, jei klasėje mokysis specialiųjų poreikių turintis mokinys, kuriam reikia daugiau mokytojo dėmesio arba kuris gali kelti elgesio sunkumų. Dėl to kyla įtampų tarp šeimų ir ugdymo įstaigos. Svarbus ne tik tėvų, bet ir bendraklasių požiūris – jei vaikas nėra priimamas, jis gali patirti atskirtį, patyčias ar provokacijas. Vadinas, įtraukiamam ugdymui reikia ne tik specialistų, bet ir sąmoningos, tolerantiškos visos mokyklos bendruomenės kultūros.²⁷

Kita didelė įtraukiojo ugdymo problema – **kvalifikuotų specialistų trūkumas.** Nors oficialūs duomenys rodo, kad švietimo pagalbos specialistų ir mokinio padėjėjų skaičius vis didėja, mokyklų bendruomenės pabrėžia, kad realios pagalbos vis dar nepakanka.²⁸ Ugdymo įstaigos vis dar negali užtikrinti visavertės pagalbos visiems specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, nes ypač trūksta specialistų – psichologų, logopedų, specialiųjų pedagogų ir mokinio padėjėjų. Įtraukiojo ugdymo pradžia šią problemą dar labiau išryškino, nes mokyklose daugėja vaikų, kuriems reikalinga individuali pagalba, tačiau specialistų krūviai jau dabar yra per dideli. Regionuose padėtis dar sudėtingesnė – kai kurios mažesnės mokyklos specialistais dalijasi tarpusavyje, o tam tikrų sričių darbuotojų, pavyzdžiui, gestų kalbos vertėjų ar surdopedagogų, rasti ypač sunku. Nors specialiųjų poreikių turi maždaug kas penktas mokinys, esamų žmogiškųjų išteklių nepakanka, todėl mokiniams reikalinga pagalba ne visada suteikiama taip kokybiškai ir laiku, kaip turėtų būti.²⁹

Išryškėjo ir **mokyklų vadovų bei pedagogų pasirengimo spragos.** Ne visos mokyklos ir jų personalas buvo tinkamai pasiruošę įtraukiojo ugdymo įgyvendinimui. Dalis ugdymo įstaigų šioje srityje dirbo jau daug metų ir pokyčiams buvo pasirengusios, o kitoms tai tapo rimtu iššūkiu. Kai kuriems mokytojams vis dar trūksta kompetencijų,

²² Ten pat.

²³ Jau 58 iš 60 Lietuvos savivaldybių gerina švietimo kokybę dalyvaudamos programoje „Tūkstantmečio mokyklos“. (2024 m. vasario 29 d.). Prieiga per internetą: <https://tukstantmeciomokyklos.lt/naujienos/jau-58-is-60-lietuvos-savivaldybiu-gerina-svietimo-kokybe-dalyvaudamos-programoje-tukstantmecio-mokyklos/>

²⁴ Įtraukusis ugdymas: nustokim krūpčiot. (2024 m. spalio 28 d.). Prieiga per internetą: <https://sc.bns.lt/view/item/itraukusis-ugdymas-nustokim-krupciot-494923>

²⁵ Įtraukusis ugdymas: skaičiai ir jų šešėliai. (2025 m. balandžio 30 d.). Prieiga per internetą: <https://sc.bns.lt/view/item/itraukusis-ugdymas-skaiciai-ir-ju-seseliai-506206>

²⁶ Žr. 24 šaltinį.

²⁷ Lėka, A. (2025 m. birželio 27 d.). Įtraukusis ugdymas: kas gadina gerą idėją. Prieiga per internetą: <https://kauno.diena.lt/nesavi/itraukusis-ugdymas-kas-gadina-gera-ideja-1708564>

²⁸ Švietimo bendruomenė: įtraukiamam ugdymui trūksta pinigų, specialistų, požiūrio. (2024 m. rugsėjo 1 d.). Prieiga per internetą: <https://lnk.lt/straipsniai/lietuvoje/svietimo-bendruomene-itraukiamam-ugdymui-truksta-pinigu-specialistu-poziruio/270172>

²⁹ Mizgirdė, A. (2025 m. kovo 9 d.). Mokyklose trūksta pagalbos specialistų, nors specialiųjų poreikių turi kas penktas vaikas. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2507546/mokyklose-truksta-pagalbos-specialistu-nors-specialiu-poreikiu-turi-kas-penktas-vaikas?srsId=AfmBOoqELTldioH90nFUIGAgMnVrKFdo6OZyy9pPW66rdBY9J9QCTi0>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

praktinių įgūdžių ir tinkamo požiūrio dirbant su įvairių poreikių vaikais. Todėl vien teisinių sprendimų nepakanka – būtini nuolatiniai mokymai, konsultacijos ir vertybinis pasirengimas.³⁰

Taip pat šiame kontekste kalbama apie sunkumus, kylančius dėl finansavimo. Nors valstybė pastaraisiais metais didino finansavimą švietimo pagalbai, dalis savivaldybių savo indėlį mažino arba apskritai neskyrė lėšų šiai sričiai. Dėl to skirtingose savivaldybėse susidaro nevienodos sąlygos mokykloms susitelkti įtraukiamam ugdymui – vienur specialistams ir pagalbai lėšų pakanka, kitur jų labai trūksta. Taip pat ne visose savivaldybėse yra aiškūs normatyvai, kiek specialistų etatų priklauso pagal specialiųjų poreikių mokinių skaičių. Ši situacija rodo, kad sėkmingam įtraukiojo ugdymo įgyvendinimui būtinas ne tik didesnis bendras finansavimas, bet ir aiškesnė, teisingesnė lėšų paskirstymo sistema.³¹

Kaip mokiniui sekasi siekti ugdymosi tikslų, priklauso ne tik nuo mokyklos ar mokytojų darbo, bet ir nuo tėvų požiūrio bei įsitraukimo. **Didelė problema kyla tada, kai tėvai nepripažįsta, kad jų vaikui reikalinga speciali pagalba.** Be jų sutikimo vaikas negali būti siunčiamas į pedagoginę psichologinę tarnybą, todėl jam oficialiai nenustatomi specialieji ugdymosi poreikiai. Dėl to mokykla negali gauti papildomo finansavimo ar specialistų pagalbos, nors realus poreikis egzistuoja. Tokiu atveju labiausiai nukenčia pats vaikas, nes jam nesuteikiama tinkama pagalba, o mokymosi sunkumai gali dar labiau gilėti. Kartu sudėtingėja ir visos klasės ugdymo procesas. Ši problema parodo, kad tėvų bendradarbiavimas su mokykla yra būtina sėkmingo įtraukiojo ugdymo sąlyga.³²

Apibendrinant, mokinių atskirties mažinimas Lietuvos švietimo sistemoje priklauso nuo to, kaip nuosekliai teoriniai lygių galimybių principai gali būti paverčiami realiais praktiniais sprendimais. *Tūkstantmečio mokyklų* programa gali prisidėti prie ugdymo kokybės gerinimo regionuose ir modernesnių mokymosi sąlygų kūrimo, tačiau jos sėkmė priklausys nuo to, ar nauda pasieks ne tik atrinktas mokyklas, bet ir platesnę švietimo bendruomenę. Įtraukusis ugdymas taip pat yra svarbus žingsnis siekiant mažinti mokinių segregaciją, tačiau jo įgyvendinimą riboja specialistų trūkumas, nevienodas mokyklų pasirengimas ir finansavimo netolygumai.

5. Užsienio šalių patirtys ir taikomos priemonės

Socialinis, ekonominis ir kultūrinis kapitalas – tarp svarbiausių veiksnių, padedančių paaiškinti skirtingas moksleivių ugdymosi galimybes ir pasiekimus. Įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad šeimos materialiniai ir dvasiniai ištekliai veikia ne tik vaiko akademinis rezultatus, bet ir mokyklos pasirinkimą, ugdymosi siekius, tėvų įsitraukimą bei tolesnes mokymosi kryptis. Toliau apžvelgiami kai kurie **Prancūzijos, Suomijos ir Jungtinės Karalystės** moksliniai tyrimai, atskleidžiantys, kokius įvairialypius aspektus gali lemti mokinių šeimų SEK kapitalas. Taip pat lakoniškai aptariamos priemonės, kurias minėtos valstybės taiko siekdamos sumažinti neigiamą šio veiksnio poveikį lavinimuisi.

Svarbu suprasti, kad aptariamų šalių švietimo sistemos skiriasi vertybinėmis nuostatomis, ugdymo tikslais ir požiūriu į teisingumą švietime. Prancūzijoje prioritetas teikiamas akademiniam rezultatams, todėl remiamasi idėja, kad mokiniai turi būti vertinami ir atrenkami pagal jų pasiekimus. Pagal šį modelį itin vertinamos teorinės žinios ir mokyklos taisyklių laikymasis. Skandinavijoje labiau pabrėžiama mokinių lygybė ir pagalba visiems. Siekiama mažinti pradinę socialinę nelygybę, svarbiomis laikomos ne tik akademinės žinios, bet ir jų taikymas praktikoje, bendrieji gebėjimai bei pilietiškumas. Anglosaksų šalyse

³⁰ Žr. 27 šaltinį.

³¹ Žr. 28 šaltinį.

³² Žr. 27 šaltinį.

daugiau dėmesio skiriama individualiam pasirinkimui, asmeninei atsakomybei ir konkurencijai. Čia laikomasi požiūrio, kad pats žmogus turi aktyviau rūpintis savo mokymosi ir karjeros pasirinkimais.³³

Taip pat svarbu tai, kad SEK kapitalo sąvoka dažnai naudojama aiškinant vaikų mokymosi skirtumus, tačiau vis dar nėra aiškus, bendro šio kriterijaus vertinimo ir apibrėžimo, jam išmatuoti pasitelkiami skirtingi rodikliai, todėl tyrimų rezultatai ne visada lengvai palyginami.

Prancūzijoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, pastebimi mokinių pasiekimų netolygumai, kurie taip pat aiškinami ne vien individualiais jų gebėjimais, bet ir tuo, kad šeimų SEK kapitalas stipriai veikia vaikų mokslą. Mokslininkų **Jean-Christophe'o François** ir **Francko Poupeau** teigimu, SEK kontekstas tiesiogiai lemia mokyklos pasirinkimą, nes nuo jo priklauso šeimos pajėgumas suprasti, kaip veikia švietimo sistema, susirinkti ir išstudijuoti reikiamą informaciją bei priimti tinkamą sprendimą. Tyrėjai pabrėžia, kad didesnį SEK kapitalą turinčios šeimos dažniau atsisako joms priskirtos valstybinės mokyklos ir žvalgosi alternatyvų – renkasi privačias ugdymo įstaigas ar ieško būdų patekti į kitas, geresnės reputacijos mokyklas. Kultūrinis asmenų kapitalas pasireiškia gebėjimu įvertinti mokyklos įvaizdį, ugdymo paslaugų kokybę ir mokymosi joje perspektyvas, socialinis kapitalas apima pažintis, rekomendacijas ir neformalią informaciją apie mokyklas, o ekonominis suteikia galimybę įpirkti papildomų su ugdymu susijusių paslaugų, padengti transporto išlaidas ar įsikurti geresnėje vietoje. Todėl mokyklos pasirinkimas Prancūzijoje, tam tikra prasme, yra ne tik administracinis sprendimas, bet ir šeimos turimų išteklių bei jos gebėjimo orientuotis konkurencingoje švietimo erdvėje išraiška.³⁴

Prancūzų sociologė **Marie Duru-Bellat** nustatė, kad tėvų SEK gali lemti ir tolesnius vaikų išsilavinimo siekius. Apsisprendimas dėl tolesnio ugdymo krypties pabaigus žemesnės pakopos bendrojo lavinimo vidurinę mokyklą priklauso ne tik nuo moksleivio pažangumo, bet ir nuo jo šeimos socialinės bei ekonominės padėties. Nors formaliai manoma, kad ugdymo kryptis turėtų būti pasirenkama pagal mokinio pasiekimus, vis dėlto svarbų vaidmenį atlieka ir jo artimųjų lūkesčiai, požiūris į išsilavinimą bei gebėjimas dalyvauti priimant sprendimą. Prancūzijoje po žemesnės pakopos bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos mokinys pereina į aukštesnės pakopos bendrojo lavinimo vidurinę mokyklą, kuri yra kelių pagrindinių krypčių: profesinė, bendrojo lavinimo ir technologijų. Nors galutinį sprendimą dėl vaiko tolesnio mokslo krypties oficialiai priima mokyklos vadovas, remdamasis klasės tarybos rekomendacija, siekiama kiek įmanoma atsižvelgti ir į šeimos pageidavimus.³⁵

Pagrindiniai Prancūzijos švietimo etapai: ikimokyklinis ugdymas (pranc. *école maternelle*, 3-6 m.), penkiametė pradinė mokykla (pranc. *école élémentaire*, 6-11 m.), žemesnės pakopos keturmetė bendrojo lavinimo vidurinė mokykla (pranc. *collège*, 11-15 m.), aukštesnės pakopos bendrojo lavinimo trimetė arba keturmetė vidurinė mokykla (pranc. *lycée*, 15-19 m.). Baigusieji aukštesnės pakopos vidurinę mokyklą laiko bakalauro egzaminą ir turi teisę be egzaminų stoti į aukštąją mokyklą. Aukštesnės pakopos bendrojo lavinimo vidurinė mokykla yra kelių pagrindinių

³³ Pavié, A.; Olympio, N. ir Hache, C. (2021). La formation professionnelle: parent pauvre de la sociologie de l'éducation? Prieiga per internetą: <https://shs.cairn.info/revue-education-et-societes-2021-2?lang=fr>

³⁴ François, J. Ch. ir Poupeau, F. (2009 m.). Le sens du placement scolaire : la dimension spatiale des inégalités sociales. Prieiga per internetą: <https://journals.openedition.org/rfp/1499>

³⁵ Bellat, M. D. (2024 m. gruodžio mėn.). L'orientation en France : entre projet et sélection. Prieiga per internetą: <https://journals.openedition.org/ries/16292>

krypčių: profesinė (rengiamasi darbinei veiklai, bet paliekama galimybė stoti į aukštąją mokyklą), bendrojo lavinimo ir technologijų.^{36, 37, 38}

Tyrėjai pabrėžia, kad tėvų lūkesčiai dėl atžalų ugdymo reikšmingai skiriasi priklausomai nuo išsilavinimo, profesijos ir socialinės padėties. Aukštesnio socialinio sluoksnio atstovai dažniau orientuoja savo vaikus į aukštąjį mokslą ir bendrąsias akademines studijų kryptis, o mažiau palankioje socialinėje padėtyje esančios šeimos paprastai renkasi profesinį mokymą ar atsisako tolesnio ugdymo. Dėl to socialinė nelygybė, susiformavusi dar pradinėje mokykloje, vidurinio ugdymo pakopoje ne tik išlieka, bet ir stiprėja – pradiniai mokymosi skirtumai didėja, o artėjantis ugdymo krypties pasirinkimas ir augantys akademiniai reikalavimai dar labiau išryškina šeimos socialinės kilmės įtaką mokinio ugdymuisi.³⁹

Atsakydama į šias ir kitas ugdymo nelygybės formas, Prancūzija taiko ir kompensacines, ir struktūrines priemones. Viena jų – **prioritetinio švietimo programa *Éducation prioritaire (REP/REP+)***, kuria siekiama mažinti socialinės ekonominės nelygybės poveikį sėkmingam mokymuisi stiprinant pedagoginį ir ugdomąjį darbą socialiai pažeidžiamose teritorijose.⁴⁰

REP (pranc. *réseau d'éducation prioritaire*) yra prioritetinio švietimo tinklas, aprėpiantis mokyklas, kuriose mokosi daugiau socialinių ir ugdymosi sunkumų patiriančių vaikų. Tokios mokyklos atrenkamos pagal socialinį indeksą, rodantį, kiek mokinių yra iš socialiai nepalankios aplinkos. Vertinama auklėtinių iš nepalankios socialinės profesinės aplinkos dalis, paramą gaunančių mokinių skaičius, vaikų, gyvenančių prioritetinėse miesto politinės zonosose ir tai, kiek mokinių buvo kartoję kursą iki šeštos klasės. REP mokyklos gauna daugiau paramos – jose klasės gali būti mažesnės, mokiniams teikiama papildoma pagalba mokantis, finansuojami įvairūs projektai ir išvykos, o mokyklos bendruomenei padeda papildomi specialistai.⁴¹

REP+ (pranc. *réseau d'éducation prioritaire renforcé*) yra sustiprintas prioritetinio švietimo tinklas, į kurį įtraukiamos pačiomis sudėtingiausiomis socialinėmis sąlygomis veikiančios mokyklos, t. y. švietimo įstaigos, esančios labiau izoliuotuose rajonuose arba vietovėse, kur socialinių problemų koncentracija yra didžiausia. Šių mokyklų auklėtiniams reikia dar didesnės pagalbos nei REP tinklo mokyklose, todėl jų mokytojai turi mažiau pamokų per savaitę, kad galėtų daugiau laiko skirti bendram ugdomajam darbui, mokinių pažangos stebėsenai ir bendravimui su tėvais.⁴²

Pagalbos atliekant namų darbus iniciatyva *Devoirs faits* – nemokama vidurinių mokyklų mokiniams skirta programa, kurios tikslas – sudaryti sąlygas ruošti namų darbus palankioje, susikaupti leidžiančioje aplinkoje padedant kvalifikuotiems švietimo darbuotojams. Tai ypač svarbu mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų, nes jie sulaukia reikiamos pagalbos ir gali sėkmingiau atlikti užduotis, geriau įsisavinti mokomąją medžiagą ir ugdytis savarankiško mokymosi įgūdžius. Užsiėmimai vyksta ne pamokų metu – per pietų pertrauką ar dienos pabaigoje, esant poreikiui gali būti organizuojami nuotoliniu būdu.⁴³

³⁶ Ministère de l'Éducation nationale. (2025 m. gruodžio 4 d.). Le collège. Prieiga per internetą: <https://www.education.gouv.fr/le-college-4940>

³⁷ Ministère de l'Éducation nationale. (n. d.). La poursuite d'études après la troisième et la seconde générale et technologique. Prieiga per internetą: <https://eduscol.education.gouv.fr/5394/la-poursuite-d-etudes-apres-la-troisieme-et-la-seconde-generale-et-technologique>

³⁸ Visuotinė lietuvių enciklopedija. (2018). Prancūzijos švietimas. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/prancuzijos-svietimas/>

³⁹ Žr. 35 šaltinį.

⁴⁰ Le ministre de l'Éducation nationale. (n. d.). La politique de l'éducation prioritaire : les réseaux d'éducation prioritaire REP et REP+. Prieiga per internetą: <https://eduscol.education.gouv.fr/4896/la-politique-de-l-education-prioritaire-les-reseaux-d-education-prioritaire-rep-et-rep>

⁴¹ Rocher, C. (2025 m. kovo 31 d.). REP, REP+ : c'est quoi l'éducation prioritaire? Prieiga per internetą: <https://www.letudiant.fr/college/rep-zep-c-est-quoi-l-education-prioritaire.html>

⁴² Ten pat.

⁴³ Rocher, C. (2021 m. sausio 21 d.). "Devoirs faits", une solution pour accompagner les collégiens en difficulté. Prieiga per internetą: <https://www.letudiant.fr/college/devoirs-faits-une-solution-pour-accompagner-les-collegiens-en-difficulte.html>

Lygių galimybių programa **Keliai į sėkmę (pranc. Cordées de la réussite)** kviečia mokyklas, gimnazijas ir aukštojo mokslo įstaigas padėti mokiniams iš kuklesnės socialinės aplinkos ar kaimo vietovių ir paskatinti juos drąsiau siekti aukštesnio lygio išsilavinimo. Iniciatyvos kontekste siūloma mentorystė, praktiniai užsiėmimai, pagalba renkantis studijas, informacija apie finansinę paramą ir kultūrinės veiklas, kad jaunimas geriau pažintų aukštojo mokslo pasaulį ir lengviau jį patektų.⁴⁴

Galiausiai prancūzai taiko **socialinės įvairovės (pranc. mixité sociale) politiką**, skirtą mažinti socialinę segregaciją mokyklose, kai vienose įstaigose koncentruojasi socialiai pažeidžiamų, o kitose – labiau privilegijuotų šeimų vaikai. Jos esmė yra ne tik deklaruoti lygių galimybių principą, bet ir praktiškai keisti mokyklų bendruomenių socialinę sudėtį – koreguoti mokinių priskyrimo mokykloms zonas, taikyti kelių mokyklų priskyrimo modelį, skatinti paramą gaunančių vaikų įtraukimą į prestižiškesnes mokyklas, gerinti ugdymo pasiūlą ir taikyti socialinės įvairovės kriterijus priėmimo į švietimo įstaigas procesuose. Remiamasi nuostata, kad mokinio akademinė sėkmė Prancūzijoje vis dar per daug priklauso nuo šeimos socialinės padėties, todėl didesnė įvairovė mokyklose laikoma priemone mažinti nelygybę, užtikrinti švietimo teisingumą ir sudaryti realias galimybes visiems mokiniams siekti geresnių rezultatų.⁴⁵

Lygybę įvairiose gyvenimo srityse skatinančioje **Suomijoje** mokinių socialinė ir ekonominė padėtis taip pat vis dar daro didelę įtaką jų ugdymosi galimybėms. Nors šios šalies švietimo sistema ilgą laiką laikyta viena teisingiausių dėl vėlyvo mokinių profiliavimo ir vienodų galimybių principo taikymo, tyrimai rodo, kad socialinės kilmės veiksnys išlieka svarbus. Mokiniai iš žemesnio socioekonominio sluoksnio dažniau renkasi profesinės, o ne akademinės karjeros kryptį, net jei jų gebėjimai tokie pat geri kaip bendraamžių iš aukštesnio sluoksnio. Taigi, ir šioje šalyje švietimo sistema ne tik atspindi visuomenėje esančią nelygybę, bet ir gali ją dar labiau sustiprinti.⁴⁶

Suomijos „švietimo sistemą sudaro vienmetis ikimokyklinis (6 metų vaikams), devynmetis pagrindinis (skirstomas į šešiametį pradinį 7–12 metų vaikams ir trimetį žemesnįjį vidurinį 13–15 metų vaikams), trimetis bendrasis aukštesnysis vidurinys arba profesinis (16–18 metų jaunuoliams) ir aukštasis mokslas.“⁴⁷

2023 m. publikuotoje knygoje apie Suomijos švietimą **Finland's Famous Education System⁴⁸** pristatomas Turku regione 2014 m. vykdytas tyrimas, kurio metu 1 058 penkiolikmečiai žemesniojo vidurinio ugdymo mokyklų auklėtiniai atliko internetinę apklausą ir modifikuotą 2012 m. PISA tyrimo skaitymo įgūdžių testą, o tyrėjai, analizuodami gautus atsakymus, ieškojo ryšių tarp mokinių SES ir ugdymosi nuostatų (bendrojo požiūrio į švietimą ir mokymąsi) bei išsilavinimo siekių (planuoja stoti į universitetą ar ne), atsižvelgiant į papildomus veiksnius – lytį ir skaitymo gebėjimus. Gauti prieštaringi

⁴⁴ Petitdemange, A. (2020 m. rugsėjo 22 d.). Egalité des chances : que sont les "Cordées de la réussite"? Prieiga per internetą:

<https://www.letudiant.fr/etudes/egalite-des-chances-que-sont-les-cordees-de-la-reussite.html>

⁴⁵ Ministère de l'Éducation nationale. (2025 m. gegužės 10 d.). Favoriser la mixité sociale et scolaire dans l'enseignement. Prieiga per internetą: <https://www.education.gouv.fr/favoriser-la-mixite-sociale-et-scolaire-dans-l-enseignement-461211>

⁴⁶ Järvinen, T.; Tikkanen, J. ir Ursin, P. (2023). The Significance of Socioeconomic Background for the Educational Dispositions and Aspirations of Finnish School Leavers. Prieiga per internetą: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-19-8241-5_15

⁴⁷ Visuotinė lietuvių enciklopedija. (2018). Suomijos švietimas. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/suomijos-svietimas/>

⁴⁸ Thrupp, M., Seppänen, P., Kauko, J., Kosunen, S. Finland's Famous Education System. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-19-8241-5>

rezultatai. Nustatytas reikšmingas statistinis ryšys tarp abiejų lyčių moksleivių SES ir ugdymosi nuostatų. Tačiau į modelį įtraukus skaitymo gebėjimų parametą ryšys tarp SES ir mokymosi nuostatų nebebuvo toks ryškus. Skaitančių moksleivių požiūris į mokymąsi buvo teigiamas nepaisant jų socioekonominės padėties. Tai galėtų reikšti, kad geri skaitymo įgūdžiai padeda žemesnio SES integruotis į akademinę ir kultūrinę mokyklos aplinką. Vis dėlto tyrimo dalies, kurioje vertinta SES, lyties ir gebėjimų įtaka išsilavinimo siekiams, išvados kitokios. Šiuo atžvilgiu SES išliko reikšmingas veiksnys – geri žemo SES penkiolikmečių skaitymo gebėjimai nereiškia, kad jie sieks aukštojo išsilavinimo taip, kaip aukštesnio SES moksleiviai. Pasak tyrėjų, **silpnus skaitymo gebėjimus turintys aukšto SES moksleiviai dažniau siekia universitetinio išsilavinimo nei geriausiai tokio pobūdžio įgūdžiais pasižymintys jų bendraamžiai iš žemo SES grupės.** Tai rodo, kad daugelis gabių žemo SES jaunuolių netiki, jog universitetinės studijos jiems yra įmanomos, todėl tiesiog atsisako siekti aukštesnio išsilavinimo. Iš esmės tyrimas atskleidė, kad dalis talentingų mokinių dėl savo socialinės aplinkos nekelia sau aukštesnių ugdymosi tikslų. Tyrėjai pabrėžia, kad kai žmogaus išsilavinimo siekius labiau lemia socialinė ir ekonominė padėtis nei jo gebėjimai ar motyvacija, neigiamų pasekmių gali patirti ir pats asmuo, ir visuomenė. Pastaroji gali netekti dalies talentų, o tai leidžianti švietimo sistema galėtų būti vertinama kaip neužtikrinanti lygybės ir nepakankamai veiksminga.⁴⁹

Grupė suomių ir kitų šalių mokslininkų, remdamiesi 2015 m. TIMSS tyrimo duomenimis, analizavo, kaip su šeima susiję veiksniai sąlygoja Suomijos ketvirtokų matematikos pasiekimus. Tyrėjai atsižvelgė į knygų skaičių vaiko namuose, taip pat jo tėvų išsilavinimą bei požiūrį į matematiką, gamtos mokslus ir atžalos ankstyvuosius gebėjimus dar prieš šiai pradėdant lankyti mokyklą. Nustatyta, kad didžiausią reikšmę vėlesniems matematikos rezultatams turi būtent vaiko ankstyvieji gebėjimai, kuriuos ir lemia tėvų SES, tačiau svarbūs ir kiti šeimos aplinkos rodikliai. Kartu tyrimas atskleidė, kad šeimos SES poveikis nėra vienodas visoje Suomijoje – kai kuriose šalies regionuose mokinių pasiekimai buvo geresni, nei būtų galima prognozuoti vien pagal jų socialinę ir kultūrinę aplinką. Tai galėtų reikšti, kad kai kuriose vietovėse mokyklos ar kitos su ugdymu susijusios sąlygos veiksmingiau kompensuoja šeimos SEK kapitalo nulemtus skirtumus, todėl mokinių pasiekimai mažiau priklauso nuo jų šeiminių aplinkos.⁵⁰

Kalbant apie pagalbą moksleiviams, **Suomija propaguoja įtraukjį ugdymą ir išsiskiria itin ankstyvos bei struktūruotos paramos sistema, kuri leidžia suteikti vaikams reikiamą pagalbą bendrojo ugdymo klasėje be privalomų medicininių diagnozių.** Nuo 2014 m. pagalba mokiniams šalies pradinėse ir pagrindinėse klasėse buvo organizuojama pagal trijų pakopų modelį. Šios sistemos esmė sudarė kuo ankstyvesnis ugdymosi, mokyklos lankymo ar socialinių sunkumų identifikavimas ir pagalbos suteikimas, nelaukiant, kol problemos dar labiau komplikuosis. Pagal Suomijos teisę mokiniai neskirstomi į kategorijas pagal negalią ar mokymosi sunkumus, todėl parama grindžiama individualiais kiekvieno asmens poreikiais. Pirmosios pakopos parama – **bendroji pagalba**, teikiama iš karto, kai tik mokiniui kyla sunkumų, ir gali apimti mokytojo konsultacijas, papildomą aiškinimą ar korekcinį ugdymą. Jei to

⁴⁹ Žr. 46 šaltinį.

⁵⁰ Harju-Luukkainen, H., Vetterranta, J., Wang, J., Garvis, S. (2020). Family related variables effect on later educational outcome: a further geospatial analysis on TIMSS 2015 Finland. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1186/s40536-020-00081-2#citeas>

nepakanka, pereinama prie **sustiprintos pagalbos**, kuri yra reguliaraus pobūdžio, labiau individualizuota ir organizuojama bendradarbiaujant su mokiniu ir jo tėvais ar globėjais. Atliekamas pedagoginis vertinimas ir parengiamas mokymosi planas. Trečiosios pakopos **specialioji pagalba** teikiama vaikams, kuriems ankstesnės priemonės nepadeda pasiekti numatytų ugdymosi tikslų. Tokiu atveju priimamas oficialus sprendimas dėl specialiosios pagalbos ir rengiamas individualus ugdymo planas. Trijų pakopų pagalbos programa buvo skirta visiems mokiniams, kuriems tam tikru metu reikia paramos, nepriklausomai nuo to, ar sunkumai yra laikini, ar ilgalaikiai, didesni ar mažesni. Pagrindinis jos tikslas buvo užtikrinti, kad kiekvienas vaikas galėtų mokytis savo mokykloje, gauti lanksčią ir sistemingą pagalbą bei sėkmingai baigti pagrindinį ugdymą.⁵¹

2025 m. rugpjūčio 1 d. trijų pakopų pagalbos mokiniui sistemos Suomijoje atsisakyta, o 2025–2026 mokslo metai numatyti kaip pereinamasis laikotarpis reformai įgyvendinti. Pagal naująją tvarką numatoma daugiau palaikymo teikti tiesiogiai tiems mokiniams, kuriems jo reikia, o ne keisti visos klasės ar grupės ugdymo programą atsižvelgiant į klasiokų, kuriems sekasi sunkiau, poreikius. Numatoma skatinti jungtinį mokymą – kad klasėje dirbtų ne vienas, o du pedagogai. Vienam mokytojui klasėje tektų ne daugiau kaip 5 mokiniai, kuriems reikia pagalbos. Jei tokio palaikymo nepakaktų, mokiniui turėtų būti skiriamos individualiai pritaikytos pagalbos priemonės, pavyzdžiui, intensyvesnis korekcinis mokymas. Specialusis ugdymas mažose grupėse išliks tik tiems mokiniams, kuriems jo tikrai reikia.⁵²

Jungtinės Karalystės mokslininkai **Sarah Stopforth** ir **Vernon Gayle** 2022 m. publikuotame tyrime nagrinėjo, kaip tėvų socialinė padėtis ir kultūrinis kapitalas siejasi su mokinių bendrojo vidurinio išsilavinimo egzaminų rezultatais. Analizuota, ar tokios aplinkybės, kaip tėvų ir vaikų skaitymo įpročiai, lankymasis muziejuose, teatruose ir kitose kultūrinėse veiklose lemia geresnius akademinis pasiekimus. Tyrėjai norėjo suprasti, ar kultūrinis kapitalas galima paaiškinti tai, kad vaikams iš labiau pasiturinčių ar aukštesnei socialinei klasei priklausančių šeimų moksluose dažniau sekasi geriau.⁵³

Jungtinėje Karalystėje „ikimokyklinis ugdymas yra neprivalomas vaikams iki 5 metų (Šiaurės Airijoje – iki 4 metų). Veikia valstybinės ir privačios ikimokyklinio ugdymo įstaigos. <...> Pradinis mokymas dviejų pakopų: ankstyvojo mokyklinio amžiaus vaikų (mažylių mokyklos, skirtos 5–7 metų vaikams, Šiaurės Airijoje – 4–8 metų vaikams) ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus (7–11 metų vaikams; Šiaurės Airijoje – 8–11 metų vaikams). Škotijoje pradinė mokykla yra septynmetė (5–12 metų vaikams). Baigusieji pradinės mokyklas pagal testų sistemą priimami į vidurines mokyklas. <...> Nuo 1965 [m.] veikia 3 vidurinių mokyklų tipai: privilegijuotos gramatinės, šiuolaikinės (įsteigtos pagal 1944 [m.] Švietimo aktą) ir bendrojo lavinimo (pastarųjų daugiausia) mokyklos. Į gramatinės ir šiuolaikinės mokyklas mokiniai priimami išlaikę specialiuosius priėmimo testus. Šiaurės Airijoje veikia 2 tipų vidurinės mokyklos (gramatinė ir bendrojo lavinimo vidurinė), Škotijoje – šešiametė bendrojo lavinimo vidurinė mokykla. Gramatinė mokykla yra 3 pakopų: trimetė žemesnioji, dviemė aukštesnioji ir šeštasis skyrius (2–3 metų). Baigusieji žemesniąją ir aukštesniąją pakopas laiko egzaminus. Išlaikiusieji egzaminus gauna bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos pažymėjimą ir gali toliau mokytis gramatinės mokyklos šeštajame skyriuje pagal profilinę mokymo sistemą arba dvimečiuose tolesnio rengimo, profesiniuose, aukštesniuose, šeštojo skyriaus koledžuose. Šiuolaikinė vidurinė mokykla yra penkiametė. Baigus ją ir išlaikius egzaminus toliau galima mokytis gramatinės mokyklos šeštajame skyriuje arba koledžuose. Bendrojo lavinimo vidurinė mokykla yra 3 tipų: vientisa (11–18 metų mokiniams), dviejų pakopų (8–14 metų ir 14–18 metų mokiniams) ir šeštojo skyriaus vidurinė mokykla (16–19 metų mokiniams). Baigus

⁵¹ European Commission. (2025 m. rugpjūčio 18 d.). Finland. Prieiga per internetą:

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/euryperia/finland/special-education-needs-provision-within-mainstream-education>

⁵² Finnish schools hire more teachers as reforms bring changes to learning support. (2025 m. rugpjūčio 6 d.). Prieiga per internetą:

<https://yle.fi/a/74-20176189>

⁵³ Stopforth, S. ir Gayle, V. (2022). Parental social class and GCSE attainment: Re-reading the role of 'cultural capital'. Prieiga per internetą:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01425692.2022.2045185#d1e3128>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

mokyklą laikomi egzaminai. Mokiniai, nelaikę arba neišlaikę egzaminų, palieka mokyklą negaudami baigimo pažymėjimo (nuo 1994 [m.] egzaminų sistema supaprastinta, nes 40 proc. mokinių jų neišlaikydavo). Be minėtų mokyklų, taip pat veikia religinių ir kitų organizacijų išlaikomos privačios, nepriklausomos, visuomeninės, bendruomeninės, savarankiškos, internatinės ir kitos mokyklos (nuo 1833 [m.] iš dalies remiamos valstybės). Neįgalieji mokosi specialiosiose mokyklose, nuo 1981 [m.] gali mokytis ir bendrojo lavinimo vidurinėse mokyklose (išskyrus turinčiuosius protinę negalią).⁵⁴

Minėtas tyrimas visgi atskleidė, kad **aukšto lygio kultūrinės veiklos, pavyzdžiui, lankymasis teatruose ar muziejuose, neturi reikšmingos įtakos mokinių ugdymosi rezultatams, o štai skaitymas - gerokai svarbesnis**. Darbo autoriai pažymi, kad ši išvada sutampa ir su kitų tyrimų rezultatais, kurie rodo, kad būtent skaitymas labiausiai prisideda prie mokymosi pasiekimų. Tai galima paaiškinti tuo, kad skaitymas tiesiogiai ugdo gebėjimą suvokti kalbą, plėtoja žodyną ir lavina kitus įgūdžius, kurie yra svarbūs mokykloje. Svarbus ir tėvų pavyzdys - jei suaugusieji namuose dažnai skaito, vaikai dažniau perima tokį elgesį ir patys labiau įsitraukia į tokį užsiėmimą. Konstatuojama, kad geresniems mokymosi rezultatams daug didesnę reikšmę turi ne dalyvavimas kultūrinuose renginiuose, o reguliaraus skaitymo įpročiai šeimoje.⁵⁵

Tyrimai rodo, kad šeimos ekonominis kapitalas arba ekonominė padėtis vis dar labai svarbi vaikų mokymosi pasiekimams ir išsilavinimo galimybėms. Tai patvirtina ir išsami socialinės nelygybės švietime analizė, 2022 m. paskelbta kaip mokslinių tyrimų instituto **Institute for Fiscal Studies apžvalgos Deaton Review of Inequalities** dalis. Tyrimu siekta įvertinti, ar šeimos socioekonominė padėtis Jungtinėje Karalystėje veikia vaikų mokymosi pasiekimus skirtingais švietimo etapais. Rezultatai parodė ryškią tęstinę atskirtį - tik 57 proc. mokinių, turinčių teisę į nemokamą maitinimą mokykloje, pasiekė gerų ankstyvojo ugdymo rezultatų, o iš geriau gyvenančių vaikų - 74 proc. Taip pat nustatyta, kad per pastaruosius 15 metų išlaikančiųjų pagrindinius vidurinio ugdymo baigiamuosius egzaminus padaugėjo, tačiau pasiturinčių šeimų atžalų šansai juos išlaikyti išliko 27-28 proc. didesni nei skurdėsių šeimų vaikų. Per 70 proc. vaikų iš turtingiausių šeimų pelnė penkis gerus egzaminų balus, o tarp skurdžiausiųjų tokių buvo mažiau nei 30 proc. Be to, bent vienus egzaminus aukščiausiu balu išlaikė daugiau nei trečdalis turtingiausių šeimų vaikų. Palyginti, tarp vidutines pajamas gaunančių šeimų atžalų tokių buvo kiek per 10 proc., o tarp skurdžiausiųjų - mažiau nei 5 proc. Tyrimas taip pat atskleidė, kad šie skirtumai išlieka ir vėliau - maždaug pusė jaunuolių iš turtingiausių šeimų ir tik 20 proc. nepasiturinčiųjų baigia universitetą. Šie duomenys leidžia teigti, kad Jungtinėje Karalystėje socialinė ir ekonominė padėtis vis dar yra glaudžiai susijusi su mokymosi pasiekimais⁵⁶ (ir atvirkščiai).

Kalbant apie švietimo nelygybės mažinimo priemones, Anglijoje veikia **mokinio priemokos programa** (angl. *pupil premium*). Tai papildoma išmoka, kurią Vyriausybė skiria valstybinėms mokykloms, kad šios galėtų padėti mokiniams iš nepalankios socioekonominės aplinkos pasiekti geresnių mokymosi rezultatų. Svarbu tai, kad lėšos nėra išmokamos tiesiogiai mokiniui ar jo šeimai. Mokykla pati nusprendžia, kaip

⁵⁴ Visuotinė lietuvių enciklopedija. (2018). Jungtinės Karalystės švietimas. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/jungtines-karalystes-svietimas/>

⁵⁵ Žr. 53 šaltinį.

⁵⁶ Tahir, I. (2022 m. rugpjūčio 18 d.). The UK education system preserves inequality - new report. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/the-uk-education-system-preserves-inequality-new-report-188761>

geriausia jas panaudoti moksleivių labui, pavyzdžiui, papildomoms pamokoms, mokymosi pagalbai, emocinei paramai ar lankomumo gerinimui. Pagrindinis šios programos tikslas – sumažinti švietimo skirtumus ir suteikti daugiau galimybių vaikams, kuriems reikia papildomos pagalbos.^{57, 58}

Kita Jungtinėje Karalystėje taikoma atskirties švietime mažinimo priemonė – **mokyklos lankomumo mentorstės programa** (angl. *Attendance Mentoring Programme*). Jos esmė – suteikti individualią pagalbą mokiniams, dažnai praleidžiantiems pamokas. Programa skirta vaikams, patiriantiems mokyklos lankymo sunkumų, ypač tiems, kuriuos kamuoja nerimas ar psichikos sveikatos problemos, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių, gyvena sudėtingomis sąlygomis ar stokoja motyvacijos. Mentorius kartu su mokiniu ir jo šeima išsiaiškina, kodėl vaikas nelanko mokyklos, parengia konkretų 12–20 savaičių pagalbos planą ir padeda šalinti kliūtis – stiprinti pasitikėjimą savimi, susikurti pastovesnę dienotvarkę, gerinti ryšį su mokykla ir prirėkus gauti papildomą specialistų pagalbą. Pagrindinis programos tikslas – padėti mokiniams grįžti į mokyklą, reguliariau lankyti pamokas, geriau jaustis ir sėkmingiau mokytis.^{59, 60}

Aptariamame kontekste galima paminėti ir remiantis 2002 m. Jungtinių Amerikos Valstijų nacionalinio tęstinio švietimo tyrimo duomenimis grupės amerikiečių mokslininkų atliktą darbą, kuris rodo, kad tėvų įsitraukimas į vaikų ugdymą pradinėje ir vidurinėje mokykloje yra susijęs su geresniais mokinių akademiniais pasiekimais. Nagrinėti keturi tėvų įsitraukimo aspektai – pagalba moksleiviui namuose, dalyvavimas mokykloje, ugdymosi lūkesčiai ir patarimai akademiniais klausimais (pvz., dėl studijų programų). Taip pat analizuota, kaip šie veiksniai susiję su artimiausiais akademiniais rezultatais, tokiais kaip moksleivio pažymiai, ir tolimesniais pasiekimais, pavyzdžiui, įgytu išsilavinimu. Tyrimas, kurio metu nagrinėti 15 240 dešimtokų duomenys, parodė reikšmingą tėvų įsitraukimo į mokyklos gyvenimą ir aukštų ugdymosi lūkesčių sąsają su geresniais mokinių pažymiais bei aukštesniu išsilavinimu. Taip pat nustatyta, kad tėvų dalyvavimas mokyklos reikaluose ypač naudingas mažiau palankioje socialinėje ir ekonominėje aplinkoje augantiems mokiniams, taip pat vaikams, kurių ankstesni mokymosi rezultatai buvo silpnesni. Patarimai akademiniais klausimais labiau prisidėjo prie palankesnėje aplinkoje augančių ir geresnius ankstesnius rezultatus turėjusių mokinių sėkmės moksloje.⁶¹

Skirtingose šalyse atliekami tyrimai leidžia teigti, kad šeimos SEK kapitalas gali būti susijęs su daugeliu mokinio ugdymosi aspektų – gali veikti ne tik mokymosi pasiekimus, bet ir mokyklos pasirinkimą, ugdymosi kryptį, mokinio ateities siekius, tėvų lūkesčius, skaitymo įpročius. Čia apžvelgti pavyzdžiai neleidžia tiesiogiai palyginti visų šalių ar daryti vienareikšmių išvadų apie jų švietimo sistemas, tačiau jie rodo, kad šeimos aplinka išlieka svarbus moksleivio ugdymosi veiksnys net ir tose valstybėse, kurios teikia prioritetą lygių galimybių užtikrinimui švietimo sistemoje. Matyti, kad siekiant mažinti socialinę nelygybę nepakanka vien formaliai suteikti prieigą prie mokymosi. Būtinose kryptingose priemonėse, padedančiose mokiniams įveikti nevienodas pradines sąlygas ir sudarančiose galimybes sėkmingiau mokytis nepriklausomai nuo jų šeimos padėties.

⁵⁷ UK Parliament. (2026 m. kovo 20 d.). The Pupil Premium. Prieiga per internetą: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn06700/>

⁵⁸ Education systems: UK government action. (2025 m. sausio 29 d.). Prieiga per internetą: <https://www.equalityhumanrights.com/human-rights/human-rights-tracker/education-systems-uk-government-action>

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Phillipson, B. (2024 m. spalio 11 d.). Thousands of pupils receive support to boost school attendance. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/news/thousands-of-pupils-receive-support-to-boost-school-attendance--2#:~:text=Backed%20by%20C2%A315%20million,will%20benefit%20from%20the%20expansion>

⁶¹ Benner, A. D., Boyle, A. E., Sadler, S. (2016). Parental Involvement and Adolescents' Educational Success: The Roles of Prior Achievement and Socioeconomic Status. Prieiga per internetą: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26847424/>

6. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Viešajame diskurse pabrėžiama, kad ugdymo pasiekimus lemia ne tik mokykla, švietimo sistema ar paties vaiko pastangos, bet ir tėvų socialinės, ekonominės bei kultūrinės galimybės. Tai atskleidžia įvairūs šaltiniai, tarp kurių ir tarptautiniai tyrimai PISA ir TIMSS, rodantys, kad aukštesnį SEK kapitalą turinčių šeimų atžalos dažniausiai pasiekia geresnių mokymosi rezultatų. Matomas nuoseklus ryšys tarp vaiko mokymosi pasiekimų ir jo socialinio, ekonominio bei kultūrinio konteksto. Aukštesnio SEK statuso šeimų vaikai dažniau pasiekia gerų rezultatų nei prastesnėmis sąlygomis augantys, o atotrūkis tarp jų pasiekimų Lietuvoje išlieka reikšmingas ir ilgalaikis. Tėvų išsilavinimas, profesija, namų aplinka ir kasdieniai ugdymą palaikantys įpročiai – svarbios prielaidos vaikų akademinėi sėkmei, tiesa, nustatyta, kad socialinė terpė nelemia jų pasiekimų, nes dalis mokinių pasiekia aukštų rezultatų nepaisant nepalankių sąlygų.

Mokykla paprastai siejama su lygių galimybių užtikrinimu visiems auklėtiniams, tačiau neretai keliama mintis, kad ji kaip tik gali prisidėti prie socialinės atskirties didinimo. Jei švietimo sistema nepajėgia sumažinti skirtumų, susidarančių dėl šeimų SEK kapitalo, šie netolygumai gali paveikti mokinių ugdymosi potencialą, pasiekimus ir tolimesnį gyvenimą. Taigi, mokykla gali tapti erdve, kurioje socialiniai skirtumai ne tik išryškėja, bet ir gali būti toliau auginami. Švietimo nelygybė išryškėja kaip daugiasluoksnis procesas, apimantis ne tik mokyklos viduje vykstančio ugdymo skirtumus, bet ir platesnį socialinį kontekstą. Mokinių galimybės lavintis labai priklauso nuo gyvenamosios vietos, šeimos materialinių išteklių, kultūrinės aplinkos, tėvų įsitraukimo ir emocinio palaikymo. Dėl kompleksinio šių veiksnių poveikio vienu vaikų mokymosi kelias klostosi palankiau, kitiems iškyla daugiau kliūčių. Savo ruožtu mokykla gali ne tik atspindėti visuomenėje egzistuojančius skirtumus, bet ir prisidėti prie jų tęstinumo vėlesniuose gyvenimo etapuose.

Lietuvos švietimo sistemoje išlieka aktuali mokinių atskirties problema, susijusi su socialiniais, ekonominiais, geografiniais ir individualiais faktoriais. Nors siekiama užtikrinti, kad kokybiškas ugdymas būtų prieinamas visiems vaikams, iš tiesų skirtingų savivaldybių, mokyklų ir mokinių galimybės nėra vienodos. Šis aspektas ypač išryškėja kalbant apie regionų mokyklų infrastruktūrą, švietimo pagalbos prieinamumą ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių įtrauktį. Todėl atskirties mažinimas mokyklose tampa vienu svarbiausių švietimo politikos tikslų, kuriam įgyvendinti taikomos tokios priemonės kaip *Tūkstantmečio mokyklų* programa ir įtraukusis ugdymas. Jų veiksmingumas priklauso ne tiek nuo deklaruojamų tikslų, kiek nuo realių organizacinių, finansinių bei pedagoginių sąlygų. Mokinių atskirties mažinimas Lietuvos švietimo sistemoje priklauso nuo to, kaip nuosekliai teoriniai lygių galimybių principai gali būti paverčiami realiais praktiniais sprendimais. *Tūkstantmečio mokyklų* programa gali prisidėti prie ugdymo kokybės gerinimo regionuose ir modernesnių mokymosi sąlygų kūrimo, tačiau jos sėkmė priklausys nuo to, ar nauda pasieks ne tik atrinktas mokyklas, bet ir platesnę švietimo bendruomenę. Įtraukusis ugdymas taip pat yra svarbus žingsnis siekiant mažinti mokinių segregaciją, tačiau jo įgyvendinimą riboja specialistų trūkumas, nevienodas mokyklų pasirengimas ir finansavimo netolygumai.

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Kaip jau aptarta, SEK kapitalas – tarp svarbiausių veiksnių, padedančių paaiškinti skirtingas moksleivių ugdymosi galimybes ir pasiekimus. Įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad šeimos materialiniai ir dvasiniai ištekliai veikia ne tik vaiko akademinis rezultatus, bet ir mokyklos pasirinkimą, ugdymosi siekius, tėvų įsitraukimą bei tolesnes mokymosi kryptis. Čia apžvelgti pavyzdžiai neleidžia tiesiogiai palyginti visų šalių ar daryti vienareikšmių išvadų apie jų švietimo sistemas, tačiau jie rodo, kad šeimos aplinka išlieka svarbus moksleivio ugdymosi veiksnys net ir tose valstybėse, kurios teikia prioritetą lygių švietimo galimybių užtikrinimui. Matyti, kad siekiant mažinti socialinę nelygybę nepakanka vien formaliai suteikti prieigą prie mokymosi. Būtinoms kryptingoms priemonėms, padedančioms mokiniams įveikti nevienodas pradines sąlygas ir sudarančioms galimybes sėkmingiau mokytis nepriklausomai nuo jų šeimos padėties.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

- Formaliai prieinamas švietimas savaime negarantuoja lygių lavinimosi galimybių visiems mokiniams. Siekiant kokybiško ir socialiai atsakingo švietimo, būtina mažinti regioninius, socialinius ir ekonominius skirtumus, lemiančius nevienodas mokinių starto pozicijas bei ugdymosi rezultatus. Šis klausimas tampa dar aktualesnis mažėjančio gimstamumo ir mokinių skaičiaus kontekste – kai kuriose vietovėse gali būti vis sudėtingiau išlaikyti pakankamai tankų ir kokybiškai veikiančių mokyklų tinklą. Visgi sprendimai dėl jo pertvarkos turėtų būti grindžiami ne vien ekonominio efektyvumo logika, bet ir ilgalaikiu įsipareigojimu užtikrinti, kad kiekvienas vaikas, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, turėtų realias galimybes įgyti kokybišką išsilavinimą.
- Atskirties mažinimas švietimo sistemoje nėra vienos konkrečios priemonės ar trumpalaikės iniciatyvos rezultatas, o ilgalaikis ir nuoseklus procesas, reikalaujantis kryptingo valstybės, savivaldybių, mokyklų bei švietimo bendruomenių bendradarbiavimo. Valstybė turėtų formuoti aiškią švietimo politiką ir užtikrinti reikalingus išteklius, savivaldybės – atsižvelgti į vietos bendruomenių poreikius ir sudaryti sąlygas gauti pagalbą, o mokyklos – kurti įtraukią, saugią ir kiekvieno mokinio galimybes stiprinančią aplinką. Realiems pokyčiams būtini nuoseklūs politiniai sprendimai, adekvatus finansavimas, pedagoginės bei socialinės pagalbos užtikrinimas ir bendruomenės įsitraukimas. Todėl atskirties mažinimas turėtų būti suprantamas ne kaip paskiras projektas, bet kaip nuolatinė švietimo sistemos kryptis, siekianti lygių galimybių, socialinio teisingumo ir kiekvieno mokinio sėkmės.
- Švietimo nelygybė – ne tik pavienių vaikų ar šeimų problema. Ilgainiui ji gali tapti visos valstybės ekonominiu iššūkiu. Jei vaikai iš menko SEK kapitalo šeimų neturės tokių pačių galimybių ugdytis kaip moksleiviai iš palankesnės aplinkos, jų gebėjimai ir potencialas gali likti neišnaudoti. Dėl to valstybė gali netekti dalies būsimų kvalifikuotų specialistų, darbo rinkos produktyvumo, inovatyvumo ir bendro ekonomikos konkurencingumo. Be to, didėjanti socialinė nelygybė gali lemti didesnį nedarbą, priklausomybę nuo valstybės paramos ir visuomenės susiskaldymą. Investicijos į

švietimą ir veiksmingų būdų, kaip užtikrinti vienodas mokymosi galimybes visiems vaikams, paieška yra būtina sąlyga siekiant mažinti socialinę atskirtį, auginti žmogiškąjį kapitalą ir kurti tvaresnę bei konkurencingesnę šalies ekonomiką.